

شورای سیاست گذاری حوزه علمیه خواهران
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه حضرت زینب (س)

عنوان

مراحل آفرینش انسان از دیدگاه آیات و
روایات

زیر نظر

سرکار خانم ساروخانی

پژوهشگر

سمیه افتخاری

بهار ۱۳۹۴

چکیده

در مقاله حاضر به مقایسه تطبیقی مراحل تکامل جنین انسان و چگونگی خلقت از دیدگاه قرآن، روایات و احادیث پرداخته شده است. مراحل اساسی تکامل جنین از مرحله نطفه امشاج تا مرحله علقه، مضغه، عظام و لحم (که قرآن کریم این نام های علمی را به آن ها داده) در واقع با شکل و خصوصیات میکروسکوپی آن ها مطابقت دارد. با توجه به اینکه در طول همه این مراحل جنین از چند میلی متر تجاوز نمی کند، علم جنین شناسی که در نیمه دوم قرن بیستم پدید آمد، چنین وصف قرآنی را از طریق پیشرفت تکنولوژی و تجهیزات جدید تایید نموده است. با شناخت مراحل تشکیل جنین انسان که جلوه ای از شگفتی های قرآن می باشد، ایمان و اعتقاد به صاحب جهان خلقت، خداوند باری تعالی، پیامبر خاتم و معجزه جاودانه اش قرآن کریم، در جسم و جان خواننده بیشتر خواهد شد.

کلید واژه : آفرینش انسان ، آیات قرآن ، احادیث

مقدمه

مقدمه انسانشناسی به عنوان موضوعی بنیادین جایگاهی والا در ساختار عقیدتی ادیان و مکاتب دارد. اسلام به

عنوان

تنها دین الهی مصون مانده از تحریف، متضمن دیدگاهی جامع و منطبق بر یافته های علمی در موضوع انسان شناسی می باشد که به صورت گسترده در قرآن کریم منعکس شده است. مقاله حاضر به بررسی این مطلب با محوریت آیاتی از سوره طارق؛ که منجر به شبهه های در حوزه قرآن و علم شده است؛ می پردازد و اثبات میکند در مسئله مورد بحث هیچ گونه تعارضی میان قرآن و علم وجود ندارد

سخن گفتن درباره ی انسان در عین آسانی، از سختی خاص خود برخوردار می باشد، چون شناخت انسان از مسایلی است که به سادگی دسترسی به آن ممکن نمی باشد، زیرا انسان دارای گرایشات متعدد و دارای جنبه معنوی می باشد و مطالعه و تحقیق در هر کدام از خصوصیات انسان نیاز به وقت زیاد و نوشتن مطالب متعدد دارد. لذا در کتب فراوانی از زاویه های گوناگون، انسان را مورد بررسی قرار داده اند. و از آنجا که قرآن کتاب وحی می باشد و کلام خداوند است که خود خالق انسان می باشد بهترین نظریات در مورد انسان را می توان در این کتاب آسمانی دریافت کرد. از این رو، بحث را بیشتر بر نظریه ی قرآن متمرکز کرده، نکاتی را در باب «قرآن و انسان» ذکر می کنیم.

هر چند خداوند روند تکامل جنین انسان را در قرآن بیان کرده، اما درک صحیح و کامل آن ها حتی تا ۵۰ سال قبل هم امکان نداشت. آنچه جنین شناسان امروزی می دانند مرهون پیشرفت تکنولوژی می باشند. افزایش دانش علمی و دسترسی به تجهیزات مدرن تر و پیشرفته تر، بشر را در درک سایر آیات قرآن کمک می کند.

مراحل خلقت حضرت آدم و حوا

در نظرگاه اسلامی، نوع انسان دو گونه آفرینش داشته است

یکی آفرینش از گل و بدون پدر و مادر. این گونه آفرینش ویژه آدم (علیه السلام) و حوا است که خداوند آنان را از گل آفرید. این گونه از آفرینش، تنها یک بار رخ داده است. دوم، آفرینش از یک پدر و یک مادر که نسل انسان پس از آدم (علیه السلام) و حوا را شامل می‌شود. همه انسان‌ها از نسل آدم (علیه السلام) و حوا آیند که بر اثر ازدواج یک مرد و یک زن پدید آمده‌اند. گونه دوم از آفرینش همواره ادامه دارد و یکی از نشانه‌های نعمت‌های الهی و از پایه‌های تکامل بشر است. بنابراین، اصل انسان از گل و نسل او از آب است (سایت ویکی فقه، دانشنامه حوزوی)

عرفی خدایی که نظارت بر تمام اعمال انسان دارد به یکی از صفات او اشاره می‌کند که ریشه وحدت اجتماعی بشر است «الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ» آن خدایی که همه شما را از يك انسان پدید آورد (سوره النساء / آیه ۱) و بنا بر این امتیازات و افتخارات موهومی که هر دسته‌ای برای خود درست کرده‌اند از قبیل امتیازات نژادی، زبانی، منطقه‌ای، قبیله‌ای و مانند آن که امروز منشا هزار گونه گرفتاری در جامعه‌هاست، در يك جامعه اسلامی نباید وجود داشته باشد چه اینکه همه از يك اصل سرچشمه گرفته و فرزندان يك پدر و مادرند و در آفرینش از يك گوهرند.

اکنون ببینیم منظور از نَفْسٍ وَاحِدَةٍ کیست؟

«آیا منظور از نفس واحده يك فرد شخصی است یا يك واحد نوعی (یعنی جنس مذکر) شکی نیست که ظاهر این

تعبیر همان واحد شخصی را می‌رساند و اشاره به نخستین انسانی است که قرآن او را بنام آدم پدر انسانهای امروز معرفی کرده و تعبیر "بنی آدم" که در آیات فراوانی از قرآن وارد شده نیز اشاره به همین است و احتمال اینکه منظور وحدت نوعی بوده باشد از ظاهر آیه بسیار دور است.

وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا این جمله می‌گوید: همسر آدم از او آفریده شد. بعضی از مفسران از این تعبیر، چنین فهمیده‌اند که همسر آدم، (حوا) از بدن آدم آفریده شده و پاره‌ای از روایات غیر معتبر را که می‌گویند: حوا از یکی از دنده‌های آدم آفریده شده شاهد بر آن گرفته‌اند (در فصل دوم از سفر تکوین تورات نیز به این معنی تصریح شده

سپس ما علقه را تبدیل به گوشت پاره (مضغه) کردیم... (مؤمنون ۱۴) کلمه مضغه در زبان عربی به معنای جویده شده و پاره پاره شده می‌باشد.

در قرآن در جایی از رویان انسان با کلمه مضغه یاد می‌کند که علت آن این می‌باشد که در ۴ هفتگی از ابتدا تا انتهای رویان انسان جوانه‌هایی دیده می‌شود که محل رویش آن‌ها شبیه به جای دندان می‌باشد. این جوانه‌ها پایه اصلی تشکیل اسکلت مرکزی بدن و عضلات می‌باشند.

آن گوشت پاره را به استخوان تبدیل کردیم و به استخوان‌ها گوشت پوشانیدیم... (مؤمنون ۱۴)

در قرآن کریم شکل‌گیری استخوان‌ها هم در محور مرکزی و ستون فقرات و هم اندام‌ها زودتر از تشکیل عضلات بیان شده است که این به شکل شگفت‌آوری با روند تکاملی جنین‌شناسی مطابقت دارد.

ابتدا استخوان‌ها به شکل غضروفی تشکیل می‌شوند و سپس عضلات از لایه سلولی میانی در قسمت حاشیه‌ای (مزودرم سوماتیک) در اطراف آن تکامل می‌یابند. ما نخست شما را از خاک آفریدیم، آنگاه از آب نطفه، آنگاه از خون بسته، آنگاه از پاره گوشت و تمام و ناتمام تا در این تحولات و انتقالات قدرت خود را بر شما آشکار کنیم (حج ۵)

این آیه به بافت‌های تمایز یافته و تمایز نیافته رویان اشاره دارد. در رویال بعضی بافت‌ها مانند بافت همبندی اطراف آن تمایز نیافته‌اند. در مرحله بعد و در روند تکاملی رویان، این بافت تمایز نیافته به عضله و رباط‌ها تمایز یافته و به استخوان متصل می‌شود. آیه ۱۴ سوره مؤمنون اینگونه ادامه می‌یابد که «پس از آن خلقتی دیگر انشاء نمودیم» در حالی که در قرآن کریم، شکل‌گیری استخوان‌ها و عضلات که در پایان ۸ هفتگی می‌باشد را نشأت گرفته از آفرینش دیگری می‌داند. در این زمان رویان تمام مشخصات انسان را دارد و می‌توان تمام اران‌ها و قسمت‌های اصلی بدن او را تشخیص داد و در این مرحله او را «جنین» (Fetus) می‌نامند. شاید منظور از آفرینش دیگر این تبدیل باشد. (ابراهیم ب سید، پزشک hP، ۱۳۹۰)

«پس از آن نطفه بی‌جان را نیکو بیاراست و از روح خود قسمتی در آن بدمید و شما را دارا چشم و گوش و قلب با حس و هوش گردانید.» (سجده ۹)

در این آیه اشاره شده که قوه و توانائی شنیدن، دیدن و احساس کردن به این ترتیب در نزد ما به امانت گذاشته شده است.

پایان دوران حاملگی

آن خدائی که تو را از عدم به وجود آورد و به صورتی تمام و کامل بیاراست و به اعتدال برگزید و حال آنکه به هر صورتی که می‌خواست، می‌توانست خلق کند. (انفطار ۷ و ۸)

خداست آنکه زمین را آرامگاه شما قرار داد و آسمان را برافراشت و شما را به نیکوترین صورت‌ها بیافرید (غافر

خداوند در این آیه‌ها بیان می‌کند که خواست اوست که جنین‌ها را تا پایان حاملگی در رحم حفظ می‌کند. امروزه به خوبی می‌دانیم که تعداد زیادی از رویان‌ها به دلیل اختلالات ژنتیکی در همان ماه‌های اول خودبه‌خود سقط شده و فقط ۳۰ درصد از تخم‌های لقاح یافته که تبدیل به جنین شده‌اند در پایان دوران حاملگی زنده به دنیا می‌آیند.

خداوند در سوره شوری در آیات ۴۹، ۵۰ می‌فرماید: اوست که جنین (دختر یا پسر بودن) و مشخصات ژنتیکی و ظاهری از قبیل (قد، رنگ پوست، شکل، اندازه، زیبایی یا زشتی) او را مشخص می‌کند. (ابراهیم ب سید، پزشک hp، ۱۳۹۰)

اینک به بررسی خلاصه‌ای از تصاویر مراحل رشد جنین در رحم می‌پردازیم:

اسپرم در لوله فالوپ (لوله شیپور رحمی)
خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ (الطارق/۶)

در این تصویر دو اسپرم را مشاهده می‌کنید که در تماس با تخمک هستند.

که تنها یکی از آن‌ها برنده است.

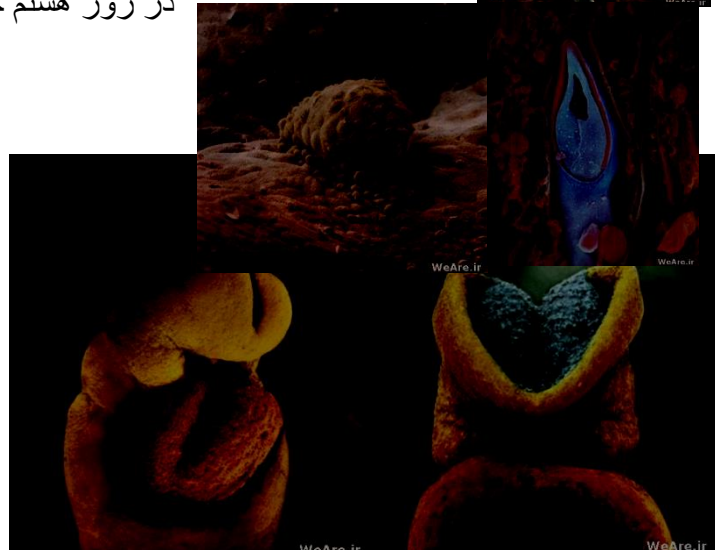

در روز هشتم جنین به دیوار رحم چسبیده است.

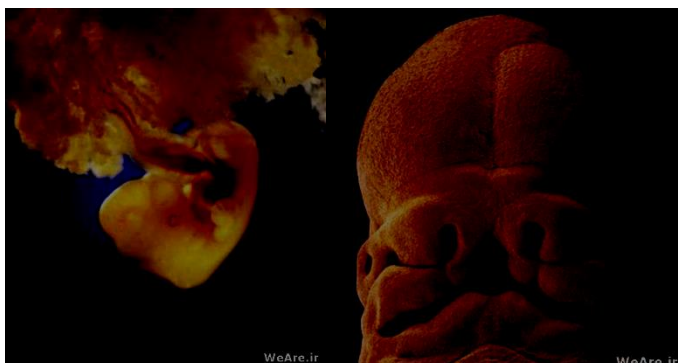
مغز جنین شکل می‌گیرد.

روز ۲۴ام بعد از ۱۸ روز قلب شروع به شکل‌گیری

می‌کند. می‌دانیم که جنین تا یک ماه هیچ

استخوانی ندارد

در هفته پنجم تقریباً ۹ میلی متر به وضوح صورت جنین
با سوراخ چشم و بینی و دهان مشخص است.
۴۰ روز بعد جنین به این حال در می‌آید

هفته هشتم جنین به سرعت در کیسه رحمی رشد می‌کند
هفته شانزدهم جنین از دست هایش برای شناخت محیط
پیرامونش استفاده می‌کند.

هفته بیستم تقریباً ۲۰ سانتی متر. موهای پشمالویی بر
روی سر و صورت نوزاد ایجاد می‌شود.
۶ ماه بعد جنین کامل شده و نوزاد آماده ترک رحم می
شود. در این زمان جنین به سمت پایین می‌چرخد تا راحت
تر بتواند خارج شود.

نتیجه‌گیری

خداوند متعال دائم فیض است و هیچ وقت منع فیض نکرده است و فیض خدا همیشه جاری بوده است زیرا خداوند اول ندارد بلکه او همیشه بوده است و در نتیجه فیض خدا هم همیشه بوده است منتها هر زمانی فیض خدا به ایجاد یک نسلی بوده است و این نسلی که ما داریم مطابق فرمایش حضرت علی (علیه السلام) منتهی می شود به آدمی که از خاک و آب خلق شده است. در پایان، برای درك حقیقت هدف خداوند تذکر این نکته ضروری است که بدانیم ما دو هدف داریم: یکی هدف فعل و دیگری هدف فاعل. بین این دو تفاوت وجود دارد. مثلاً صنعتگری موتوری را می سازد که قادر به حرکت با سرعت ۸۰۰ کیلومتر در ساعت است. هدف این موتور که فعل صنعتگر است، رسیدن به سرعت مورد نظر است. اما هدف اصلی سازنده موتور، نشان دادن توانمندی خود یا رسیدن به شهرت و مانند آن است.

با این توضیح باید گفت که:

فارغ از هدف خداوند در خلقت عالم و اقتضای ذات و صفاتش، این عالم هم مسیر و مقصدی را در پیش دارد که هدف آن به شمار می رود. این هدف، تکامل انسان و رسیدن به غایت نهایی ذات انسانی اوست. در آیات قرآن، آزمایش و عبادت بعنوان علت آفرینش انسان شناخته شده است. در عین حال، آفرینش بسیاری از مظاهر خلقت مانند آنچه در زمین است، برای او تعریف شده است. از این امر می توان نتیجه گرفت که غایت حکیمانه‌ای که خداوند در مسیر خلقت عالم در نظر گرفته، تکامل انسان و رسیدن او به درجات والای وجودی و در نهایت، بهره‌مندی او از این کمالات و رشد و پیشرفت آدمی است.

(۱) قرآن کریم

(۲) دشتی، حجت الاسلام محمد، نهج البلاغه، ترجمه دشتی، انتشارات عروج اندیشه، سال ۱۳۸۷

(۳) مکارم شیرازی، ناصر/تفسیر نمونه/ دار الکتب الإسلامية/ چاپ اول/ تهران ۱۳۷۴ ش.

(۴) طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم، قم ۱۳۷۴ ش.

(۵) مرحوم علامه مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ۱۱۱۰

(۶) رضایی، محمد مهدی، صحیفه سجادیه، نشر جمال، قم ۱۳۵۱.

(۷) سایت ویکی فقه حوزوی، ۱۳۹۴/۳/۱۷، www.wiki.fqh.ir

(۸) سایت ویکی پدیا، ۱۳۹۴/۳/۱۷، fa.wikipedia.org

(۹) بوتربی، خدیجه، دایره المعارف تشیع، ج ۸، مقاله آفرینش زن در قرآن و ادیان الهی، ۱۳۹۰.

(۱۰) مجله پیام زن، مرداد ۱۳۷۱، شماره ۵، مقاله همگونی آفرینش زن و مرد.

(۱۱) درگاه پاسخگویی به مسائل دینی، مقاله نگاهی به آفرینش زن با توجه به داستان آدم و حوا در قرآن

(۱۲) ابراهیم ب سید، پزشک hP، ۱۳۹۰، از تشکیل جنین تا تولد نوزاد، مترجم طیبیه طاهری پناه، ۱۳۹۰